

Grenlocke *Dicranopalpus ramosus* – en för Sverige ny art av lockespindel

I höstas påträffades en för Sverige ny art av lockespindel: grenlocke *Dicranopalpus ramosus*, en art som lätt känns igen på att den i vila oftast håller benen nästan vinkelrätt rakt ut från kroppen. Fyndet – som inte var oväntat – gjordes i Helsingborg.

TEXT & FOTO: LARS J. JONSSON

Vid ett besök i Helsingborg tillsammans med Pia Andersson 24 november 2012 syntes på en trädgårdsmur vid Pålsgö skog nio vuxna individer av en lockespindel aldrig tidigare påträffad i Sverige, den märkliga *Dicranopalpus ramosus* (Simon, 1909). Ett lämpligt svenskt namn kan vara grenlocke, eftersom arten lever mest på grenar och dessutom har tydligt förgrenade pedipalper. Muren – som ligger på kanten av Landborgen vid Pålsgö skog – är vänd mot

sydväst i ett solvarmt läge vid en promenadstig (Fig. 1). Lockespindlarna fanns något oregelbundet fördelade på en sträcka av ca 50 meter. Tillsammans med dessa nio exemplar av grenlocke fanns på muren även ett tjugotal vuxna individer av italienlocke *Opilio canestrini* och tre honor av vinterlocke *Paroligolophus agrestis*. Senare samma dag hittades ytterligare en individ av grenlocke på en husvägg några hundra meter därifrån. Två dagar senare – 26 november – återbesöktes om-

Fig. 1. Trädgårdsmur mot villaträdgårdar på Landborgen vid Pålsgö skog i norra Helsingborg. På muren hittades den för Sverige nya lockespindelarten grenlocke *Dicranopalpus ramosus*. [Garden wall in the northern part of Helsingborg, southern Sweden, where a harvestman (Opiliones) species new to Sweden was found: *Dicranopalpus ramosus*.]

Jonsson, L.J. 2013. Grenlocke *Dicranopalpus ramosus* – en för Sverige ny art av lockespindel – Fauna och Flora 108(1): 18–21.

Fig. 2. Hane av grenlocke som håller benen i den typiska viloställningen, dvs. rakt ut. Observera de mycket långa benen. [Dicranopalpus ramosus, male. Note the characteristic resting pose and the long legs.]

rådet, och samma dag undersöktes även några andra trädgårdsmurar i Helsingborg och dess närhet. Tio exemplar av grenlocke – åtta honor och två hanar – påträffades i den närmaste omgivningen kring Pålssjöskog. Förvånande var att de exemplar av grenlocke som påträffats ett par dagar tidigare hade flyttat sig långt, säkert upp till 100 meter. Samtidigt påträffades några få individer av fyra andra lockespindelarter. Murar i både centrala Helsingborg och ute i Sofiero undersöktes, men där påträffades ingen grenlocke.

Kännetecken. Grenlocke är lätt att känna igen då den i vila oftast håller benen nästan vinkelrätt rakt ut från kroppen (Fig. 2), vilket våra andra arter av lockespindlar sällan eller aldrig gör. De mycket långa benen är tvärrandiga. Tittar man efter närmare ser man att pedipalperna har en lång förgrening vardera (Fig. 3), vilket unikt bland Nordeuropas lockespindlar. Några andra av våra tjugo lockespindelarter har förgrenade pedipalper, men hos dessa arter är förgreningen kort och syns knappast utan förstoring. Hos honan

Fig. 3. Honan av grenlocke har långa, kraftiga förgreningar på pedipalperna. De är mörka i spetsen och kraftigare än hos hanen. Benen är tydligt randiga. [Dicranopalpus ramosus, female. Note the striped legs and the long and robust branching of the pedipalps, which have dark tips and are more robust compared to those of the male.]

Fig. 4. Hanen av grenlocke har jämfört med honan ljusare och smalare förgreningar på pedipalperna. [Dicranopalpus ramosus, male. Note the brighter and thinner branchings of the pedipalps.]

är denna förgrening kraftigare än hos hanen (Fig. 4). På framkroppen finns ofta en mörk, tvärställd, avlång teckning som brukar vara tydligast hos hanen och som går över ögonkullen. Bakkroppen är i motsats till de flesta andra lockespindlar förhöjd baktill (Fig. 5). Färgteckningen på bakkroppen varierar mellan några få färgformer.

Levnadssätt. Grenlocke är mest påträffad på barrträd, vintergröna träd och buskar, ofta i häckar. En mur eller en husvägg kan antas vara ett sämre uppehållsställe för individer av arten än träd och buskar. Detta får oss att misstänka att de 19 individer som vi såg i Helsingborg bara är en liten del av en betydligt större population. De flesta fynd som gjorts av grenlocke inom artens nya utbredningsområde på nordligare breddgrader har gjorts i miljöer som präglats av människan, dvs. trädgårdar, parker, begravningsplatser och liknande.

De tidigare kända fynden av grenlocke är från kustnära trakter i västra Europa och Nordafrika. Arten verkar ha stort behov av hög luftfuktighet. Den är vad botanister brukar kalla för atlantisk i sin utbredning.

Spridning. Att grenlocke dyker upp i södra Sverige var förväntat. Det gick dock snabbare än väntat. Den har under några årtionden spritt sig norrut från Medelhavsområdet i Europa. Arten har varit på spridning åtminstone sedan 1957, då den för första gången påträffades i England. I Storbritannien har brittena följt artens spridning norrut sedan dess. Idag är den känd från både Skottland och Irland. På senare tid har den i England blivit vanligare även en bit in från kusten.

Arten beskrevs ursprungligen från ett fynd i Marocko. Den är troligen - men inte helt säkert - ursprunglig i Marocko. Under första halvan av 1900-talet rapporterades den också från Portugal, Spanien och södra Frankrike. Från sydvästra Europa spred den sig norrut genom Frankrike till Belgien, Nederländerna och Tyskland. Till Nederländerna nådde arten 1993, till Belgien och Irland 1994, till Skottland 2000 och till Tyskland 2002. Så sent som i september 2007 påträffades de första individerna av grenlocke i Danmark. Där har den under de senaste åren blivit vanlig

Fig. 5. Hona av grenlocke sedd från sidan. [*Dicranopalpus ramosus*, female lateral view.].

på många lokaler. Det första danska fyndet gjordes på Fyn. Idag finns kända fynd också från Jylland och Själland, från Köpenhamns förorter sen 2009. I de östliga och centrala delarna av Europa är arten inte känd.

Den snabba expansionen norrut under de senaste årtiondena beror troligtvis på att den pågående klimatuppvärmningen gett längre höstar och mildare vintrar, vilket gör att arten hinner med sin livscykel under året.

Till Sverige kommer hela tiden en mängd arter som inte är ursprungliga här och som inte heller har möjlighet att sprida sig hit av egen kraft. Grenlocke har knappast någon annan möjlighet att sprida sig utan människans hjälp än genom att vandra. Spindlar kan transportera sig långa sträckor genom att släppa ut några silkestrådar som kan fungera som "ballong". Lockespindlar har inga silkestrådar. En lockespindel kan förflytta sig någon eller kanske ett par kilometer under sin livstid. Normalt sett rör den sig inte så långt. På husväggar kan man se samma individer sitta dag efter dag utan att de har flyttat sig mer än några deci-

meter då och då. På vår husvägg har jag till exempel kunnat följa några olika lockespindlar och se hur de flyttat sig under natten – långt är det sällan.

Det är möjligt att arten sprider sig med hjälp av trädgårdsavfall som flyttas samt med inköpta trädgårdsväxter. En spridning med människans olika fordon – bilar, lastbilar, tåg och båtar – är den mest troliga förklaringen. Det har föreslagits att arten ibland kan spridas med vinden, eftersom den några gånger har påträffats på isolerade platser.

Livscykel. Grenlocke har liksom de flesta svenska lockespindelarter en ettårig livscykel. Den blir vuxen under sensommaren, och vuxna individer finns kvar under hösten och kanske även in på början av vintern. I Danmark har man funnit vuxna individer in i december, men flest vuxna verkar finnas i september och oktober. De ägg som honorna lagt övervintrar för att kläckas under sensommaren. Under sommaren kan man hitta ungar, som sen blir vuxna på sensommaren. Ungarna är lätta att känna igen, då de liksom de vuxna har extremt långa förgreningar på pedipalperna.

Invandring. En del nyanlända arter kan ställa till problem som vi människor märker av. Hit hör bl.a. ”mördarsnigeln” (som egentligen heter spansk skogs-nigeln) *Arion lusitanicus*, rävens dvärgbandmask *Echinococcus multilocularis*, almsjukan *Ophiostoma ulmi* och *O. novo-ulmi* och kastanjemalen *Cameraria ohridella*. De flesta nyanlända arter innebär dock inga problem för oss. Däremot kan de förändra sammansättningen av landets djur- och växtsamhällen.

Under 1980-talet kom en annan lockespindel, italienlocke *Opilio canestrinii*, in i Sverige. Italienlocke är från början bara känd från Italien, därav det svenska namnet. I Danmark, Tyskland och Nederländerna har italienlocke trängt undan stadslocke *Opilio parietinus*, och i Nederländerna anses stadslocke numera vara utdöd. Även i södra Sverige minskar stadslocke på platser där italienlocke finns. På Öland hittade jag endast stadslocke i början av 2000-talet, men numera – sedan italienlocke spridit sig dit – ser man mycket sällan stadslocke. Länge påträffades italienlocke bara i Skåne,

men vid millennieskiftet började den sprida sig vidare i Sverige, och idag är den känd från större delen av södra Sverige, norrut till Dalarna.

Framtiden. Det finns all anledning att i framtiden följa vad som händer även med grenlockens utbredning, och hur den påverkar andra arter. I Sverige kan man förvänta sig att den i första hand kommer att sprida sig norrut längs västkusten. Kanske finns den redan i Malmö, Halmstad eller i Göteborg. I Danmark är den i många samhällen den näst vanligaste lockespindel (efter italienlocke). Vi har å andra sidan bara 20 lockespindelarter i landet, vilket är lite jämfört med länderna i Mellaneuropa; t.ex. har Nederländerna 30 arter, Polen 36, Österrike 61 och Frankrike 120 arter. Det verkar alltså kunna finnas plats för fler arter i Sverige.

Summary. The harvestman (Opiliones) *Dicranopalpus ramosus* (Simon, 1909) is reported from Sweden for the first time. It was found in the coastal town Helsingborg, near Denmark. 19 adult specimens were found on the garden walls 24–26 November 2012. ■

Lars J. Jonsson

Högskolan Kristianstad

E-post: Lars.Jonsson@hkr.se

Litteratur

- Hillyard, P.D. 2005. *Harvestmen*. Synopses of the British Fauna (New Series) No. 4 (Third edition). 167 s. Linnean society of London & The Estuarine and Brackish-water Science Association by Field Studies Council.
- Schmidt, C. 2004. Der Weberknecht *Dicranopalpus ramosus* (Simon, 1909) (Arachnida, Opiliones, Phalangidae) neu für Deutschland. – Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft Westfälischer Entomologen 20: 1–12.
- Toft, S. 2004. Mejerne. Natur og Museum 43 (3). 36 s. Naturhistorisk Museum Åhus.
- Toft, S. & Hansen, M. D. D. 2011. Gaffelmejerens *Dicranopalpus ramosus* lyninvasion i Danmark. – Flora og Fauna 117: 47–51.
- Wijnhofen, H. 2009. De Nederlandse hooiwagens (Opiliones). Entomologische tabellen 3. – Supplement bij Nederlandse Mededelingen. 118 s.